

Lange: Deels med Hensyn til Ordene i 5te Linie af 2den Paksus af § 2 „Fæstelovgivningingen undergivne“, deels i Anledning af, at den ærede Rigsdagsmand for Svendborg Amts 6te Valgkreds (S. M. Hansen) under denne Sags 2den Behandling yttrede, at nu afbøde Conferentsraad Larsen har udtalt her i Thinget som sin Mening, at den Godseierne tilkommende formelle Ret til at sælge Bøndergodset kun uegentlig kunde kaldes en Ret, og egentlig ligesaagodt kunde kaldes en Uret, som følge af, at Fæstelovgivningingen ikke havde holdt Stridt med Udviklingen, skal jeg tillade mig at bemærke, at det, saavidt mig bekendt, aldrig er lykkedes den nævnte skarpsindige og lærde Lovkyndige, enten her eller andetsteds, at godtgjøre, at en egentlig Fæstebang paa Bøndergodset var hjemlet i Christian den 5tes Lov, eller før dens Udgivelse havde fundet Sted her i Landet. Dersom den ærede Formand vil tillade det, skal jeg oplæse et Stykke af Generalprocureur Stampes Erklæring, hvoraf man kan see, hvorledes denne berømte Lovkyndige har i Aaret 1760 bedømt Fæsteholdet i Danmark. Efter først at have talt om, at Godseierne i Norge efter hans Formening havde fuldkommen Ret til, efter deres Billie, at fæste og leie Gaardene bort, paa hvilke Bilkaar de selv ønskede, skriver han i tredie Deel af Erklæringerne, Pag. 74, saaledes:

„I Danmark paa Landet, hvor man langt mere end i Norge er vant til Fæstecontract paa Livstid, hvilket let kan erfares ved at sammenholde Danske Lovs 3die Bogs 13de Capitel med Norske Lovs 3die Bogs 14de Capitel) og hvor man snart ikke veed af anden Contract at sige, veed jeg dog ikke, at det er en Proprietair eller Selveier-Bonde forbuden at leie en Gaard eller et Huus til en Anden, enten paa visse Aar eller paa de Bilkaar, at han efter et sjerding eller halvt Aars lovlig Opstgelse skal forlade Stedet og flytte bort.“

Her taler vel denne berømte Lovkyndige ikke om, hvorvidt Godseierne kunne sælge, men at hans Mening derom maa være den samme, anseer jeg for utvivlsomt. Jeg skal endnu her-

til sœie, at i Danske Lovs 3—13—25 benævnes Sædegaardstilliggende som Jorddrottens eget Gods, og at der efter Lovens 1—24—25 kan gjøres Udlæg deri for Gjæld. Jeg mener, at man dog heraf tilfulde kan see, at Fæstevang paa Bøndergodset ikke har paahvillet dette som en Servitut. Senere hen, samtidigt med, at Jorddrottens Raadighed over Bøndergodset indskrænkedes, seer man den ene Lovbestemmelse efter den anden gaae ud paa at forbedre Fæstebøndernes Bilkaar med Hensyn til Contractens Varighed, Gaardens Tilstand, Høveri o. s. v. Jeg vil blot tillade mig at nævne Frdgn. af 8de Juni 1787, 19de Marts 1790, 6te Decbr. 1799, 9de Febr. 1820 og 9de Marts 1838. Naar man gjennemlæser disse Forordninger, som ere givne under de absolute Konger, vil man deraf see, at Fæstebondens Tilstand ingenlunde er precarit, og ingenlunde saa sørgelig, som man har villet skildre den. Med Hensyn til, at der i § 2 i Lovudkastet er bestemt, at Kjøbesummen for Gaarden skal bestemmes ved Taxation, da maa jeg fastholde min tidligere Ytring, at jeg skjøner ikke rettere, end at Stiftelserne og Kirkerne let kunne hazardere og tabe derved, i alt Fald lettere, end hvis Godset blev solgt efter en Overeenskomst, eller ifølge Auction. Der staaer desuden ogsaa i Forordn. af 13de Mai 1769, § 7, at Kirkerne og Stiftelserne snarere skulle vinde derved. Disse Ord, som gjentagende omtales i § 7, mener jeg, at der aldeles intet Hensyn er taget til i det foreliggende Lovudkast. Med Hensyn til, at den ærede Rigsdagsmand for Holbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning) yttrede under 2den Behandling af dette Lovforslag, at jeg ikke havde beviist, at der i det af Rigsdagsmanden for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Zillisch) indbragte Endringsforslag var taget behørigt Hensyn til, at Fæstebonden underkastedes saadanne Bilkaar, hvormed han kunde være vel tjent, og som det hedder i Forordningen „vel holden ved“, da skal jeg dog tillade mig at bemærke, at jeg ikke skjøner rettere, end at, naar ikke alene Fæstere selv, men efter hans Død hans Livsarvinger og Svigerbørn kunne faae Gaarden ved offentlig Auction paa saadanne Bilkaar, som ere bestemte i det samme Lovudkasts § 3, de da